

Biospalten:

Insekter som filmstjärnor i Ett småkryps liv och Antz

*En entomologs och cineasts funderingar
och reflexioner i biosalongen*

När människan skall berätta om insekter i romanform väljer hon myrorna som objekt. Likadant gjorde Disney och Dreamworks när de båda bolagen samtidigt skapade filmer med den nyaste, mest avancerade datoriserade animeringstekniken, den som ger virtual reality på högsta plan. Båda blev fantastiska filmer ur myrornas och insekternas värld, filmer som är så lika och så olika.

Disney skapade Ett småkryps liv om en myrstack som terroriseras av ett banditgång gräshoppor. Myrorna sliter med att samla in skörden och gräshopporna återkommer regelbundet för att utkräva den. Den lille uppfinningsrike men missförstådde Flip är den som till slut finner utvägar och lyckas resa de hunsade massorna mot de fåtaliga förtryckarna.

I Dreamworks film Antz skildras ett mycket mer diversifierat myrsamhälle med arbetare, soldater och ett hov kring drottningen. Här handlar det också om förtryck och maktkamp - men inom stacken. Arbetsmyrorna slavar självuppoftande mot sin egen undergång i ledningens stora projekt Megatunneln. Den lille fege och neurotiske arbetaren Z genomskådar falskheten i samhällets topp och blir snarast mot sin vilja hjälte, och lyckas få massorna med sig och i en kritisk operation rädda stacken.

Moraliska budskap

Båda filmerna är djupt moraliska till sin karaktär. Sens moralen i Ett småkryps liv är att enighet ger styrka; i Antz är det återkommande temat Tänk själv. Båda filmerna handlar om det onda och det goda, om maktutövarnas och de förtrycktas psykologi, om individen är till för samhället eller tvärtom, om den problematiska förälskelsen mellan kvinnan av börd och

mannen av folket, om den enkla och missförstådda individens storhet. Det politiska budskapet finns också, det är tydligast i Antz där den totalitära statens retorik fastnar i halsen. Och i scenerna efter kriget mot termiterna lyser ordet Vietnam med osynlig eldskrift.

Karaktärer hos myror och människor

Men i bildspråk och karaktärsskildring är filmerna djupt olika. Disneyfilmen följer i stort sin gängse porträttekunst och försvenskade dialog. I Antz är uppslaget genialt: man har lånat ansiktsdrag, mimik och karaktär till de olika myrorna från de skådespelare som också är deras röster! Filmen öppnar med Z liggande på sin terapeuts divan där han med Woody Allens neurotiska identitet beskriver sin barndom ("min mamma såg mig inte") och sina problem att som arbetare i stacken förverkliga sig själv ... På samma sätt möter man Sylvester Stallone, Sharon Stone, Gene Hackman o.s.v. totalt åtta stora karaktärer som är helt levande på duken - men myror. I Ett småkryps liv finns bara den världen men i Antz finns också vi människor: där finns den brännande luppen som letar efter små djur i gräset, där finns joggingskon som de små kläms under, där finns flugsmällan som dödar. Antz' avslutningsscen är också människoanknytande och magnifik: långsamt lyfter kameran upp över den räddade myrhoppen och man ser Manhattanens skyskraper verkliga från gräsyrtorna i Central Park. Lika lysande presenterad är filmens inledande rollista: på en vit botten ligger små samlingsetiketter utströdda och en lupp vandrar från den ena till den andra och avslöjar roller och skådespelare.

Barnfilm - eller inte

Att Ett småkryps liv lanseras som barnfilm förstår jag, men att Antz också gör det är obegripligt. Båda gångerna jag såg Småkryp fick jag samsas med ungar och popcornbingar i salongen. Första gången jag såg Antz var jag ensam i salongen, andra gången var där också barnfamiljer men ingen skrattade åt Woody Allen.

Imponerande biologisk mångfald

Som entomolog studerar man naturligtvis insektsmorfologin och den biologiska mångfalden i filmerna - och blir imponerad. Störst är mångfalden i Småkryp. Här finns också cirkusdirektören loppa, noshornsbaggen, påfågelspinnaren, den feta Qärilslarven (utan svärmartagg!), den sjuprickiga nyckelpigan, den vandrande pinnen, två kulformade landgråsuggor, en slända som jag bestämde till florslända och en spindel - den svarta änkan (änka åtta gånger!). Helt betagande är den gröna bladlusen som mops under armen på drottningmodern. Den oborstade cirkuspubliken består som sig bör av köttflugor - fast borst har de ju som de skal! Dock saknar jag på deras i övrigt riktiga antenner det lilla antennborstet, aristan. Den andra tvåvingegruppen som deltar är myggor och de har alldeles rätt typ av antenner.

Gräshopporna i filmen är imponerande detaljriktiga studier ur naturen. Man sitter i salongen och räknar taggar, tornar och lister på lår och ryggsköld - och allt synes rätt. De kliver runt på sina väldiga bakben och agerar med två par armar. Noggrannheten och riktigheten är dock inkonsekvent: myrornas rätta anatomi har fått ge vika för människorollen: de är tvåbenta och tvåarmade varelser.

I Antz har myrorna sina sex extremiteter varav två är deras armar. Det är en upplevelse att se dem dansa shake dance med sina fyra ben var. I Antz förekommer också termiter och ett par pappersgetingar med en på pricken riktig flygstil.

Facettögonen lämpar sig föga för uttrycksfullhet så i båda filmerna har alla huvudrollsinnehavarna pupillögon. Ett undantag är köttflugoma i Småkryp som har stora själlösa facettögon som passar för deras osympatiska roller som busar.

Inga myrgäster

En finesse som båda filmerna missat att utnyttja är myrgästerna. Vilka härliga inslag skulle det inte kunnat bli med alla dessa säregna inhysingar. Visserligen står

myrorna nere i baren i Antz' stack och tar sig den ena drinken efter den andra ur anus på små varelser. De är svårbestämbara på bilden men bör väl ändå vara bladlös.

Taxonomi och etologi

Namnsättningen i Småkryp är Disneykonventionell; huvudpersonen heter Flip och andrarollen Dot o.s.v. Antz röjer en djupare insikt med etologiska namn som Cutter och Weaver, anatomiska som Mandible och latinska artepitet som Barbatus.

I Småkryp bygger myrorna en konstgjord fågel att skrämja bort gräshopporna med men i Antz bygger de som vissa tropiska myror av sig själva höga torn och stackar. Den effektivaste anspelningen på detta är då de av sig själva bygger en stor pendel som de sätter i svängning och med dess kula (sig själva, the ball) krossar utskjutande mark som en rivningsmaskin. Scenen är brutal och hisnande och ironin är bitande när deras pep talk skallar: Remember, you are the ball!

Insektopia

I båda filmerna finns det sökare som letar efter ett bättre liv, en annan värld utan stacken, ett Insektopia. Och i båda filmerna upptäcks det: det är skräp- och avfallshögarna efter oss människor. I Småkryp har det regisserats som ett Las Vegas med gator och hål; i Antz reser det sig med blänkande plast och färgrika omslag som ett Manhattan. Amerikanen förnekar sig inte; Utopia ligger där!

Slutscenerna i filmerna är värdiga två stora filmer som dessa. Småkryp slutar som Storstadshamn där Flip liksom Marion Brandö slagen och misshandlad reser sig och får massan att följa honom. Antz återknyter till Woody Allens neurotiska inledningsscenen när han, Z, i slutet berättar om sitt nya liv i den befriade stacken och konstaterar: " And I have now a much better therapist".

Ingemar Struwe